

Obszary kreacji architektury w przestrzeni podwodnej województwa śląskiego

dr hab. inż. arch.
ZBYSZKO BUJNIEWICZ, PROF. PŚ
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0001-6716-8594

Podwodna przestrzeń zbudowana na wodach otwartych w województwie śląskim powstała głównie na skutek przypadku. Celowa działalność człowieka jest zawężona do działań dekoracyjnych lub paraartystycznych. Celem badań jest określenie potencjału kreowania przestrzeni architektonicznej w akwenach nurkowych województwa śląskiego.

Na podstawie prowadzonych w ostatnich 15 latach badań nad przykładami architektury współczesnej¹ stwierdzono, że obiekty związane z wodą to ok. 11% realizacji [1]. W zbiorze tym architektura podwodna to ok. 5%.

Projektowanie i realizacja obiektów architektonicznych w celu pokonywania wyzwań związanych z przekraczaniem granic możliwości oraz granic przestrzeni [2] są charakterystyczne dla niektórych dzieł współczesnej architektury. Wynalezienie sprzętu dającego możliwość przebywania² człowieka pod wodą pozwoliło na powstanie tendencji twórczych w tym dotychczas niedostępnym powszechnie środowisku [3]. Do powstawania podwodnej przestrzeni zbudowanej prowadzi często działalność przypadkowych osób. Część z tych przedsięwzięć ma charakter tworzenia przestrzeni architektonicznej [4]. Celem badań jest określenie potencjału kreowania przestrzeni architektonicznej w akwenach nurkowych województwa śląskiego.

Podwodna przestrzeń zbudowana

Podwodna przestrzeń zbudowana powstaje poprzez celową działalność człowieka lub w wyniku zdarzeń przypadkowych (np. zalania). Obiekty znajdujące się pod wodą służą głównie uatrakcyjnieniu aktywności rekreacyjnej. Przestrzeń podwodna istnieje we wnętrzu zrealizowanych tam budynków lub budowli, jej zauważenie jest możliwe w czasie pobytu pod wodą [5]. Do przebywania w tym środowisku muszą być zapewnione odpowiednie warunki [6], bo woda nie jest naturalnym miejscem życia człowieka.

Tematem artykułu jest kreacja przestrzeni architektonicznej, której percepcja następuje w wyniku aktywności pod wodą człowieka wyposażonego w sprzęt powietrzny typu SCUBA³. Obiekty architektury podwodnej to baseny do nurkowania i budowle po-

wstające w naturalnych zbiornikach wodnych. W tych otwartych znajdują się: obiekty pamiątkowe, rekreacyjne (treningowe), instalacje artystyczne. Powstają one w wyniku zbudowania, celowego zatopienia albo przypadkowego zalania. Na świecie istnieją różnorodne zbudowane obiekty podwodne, takie jak: galerie i muzea sztuki (np. Musa w Cancun, Museo Atlantico w Lanzarotte), podwodny hotel, restauracja, tablice pamiątkowe (np. Kraków, Hermanice), platformy i urządzenia treningowe (np. Attersee, Zakrzówek), zatopione wraki urządzeń, maszyn czy pojazdów, instalacje artystyczne⁴.

Wyznaczono następujące zbiory obiektów zbudowanych pod wodą: dzieła artystyczne lub dekoracje, miejsca pamiątkowe, budowle, w tym urządzenia treningowe, budynki.

Studium przypadków

W województwie śląskim znajdują się dwa szeroko znane miejsca nurkowania: Kamieniołom Gródek w Jaworznie, tzw. Koparki, i basen do nurkowania w parku wodnym Aquadrom w Rudzie Śląskiej. Obiekty te obję-

to badaniami typu *case study* [7], które przeprowadzono metodą ekspercką⁵ [8]. Badania realizowano podczas kilkunastu wizji lokalnych.

Akwen bazy nurkowej Koparki powstał w wyniku zalania kamieniołomu na skutek odłączenia zasilania elektrycznego pomp. Napływająca woda gruntowa przykryła znajdujące się na terenie maszyny i inne elementy wyposażenia technicznego. Znaczna ilość elementów, która znalazła się pod wodą, z czasem została uzupełniona o nowe przedmio-

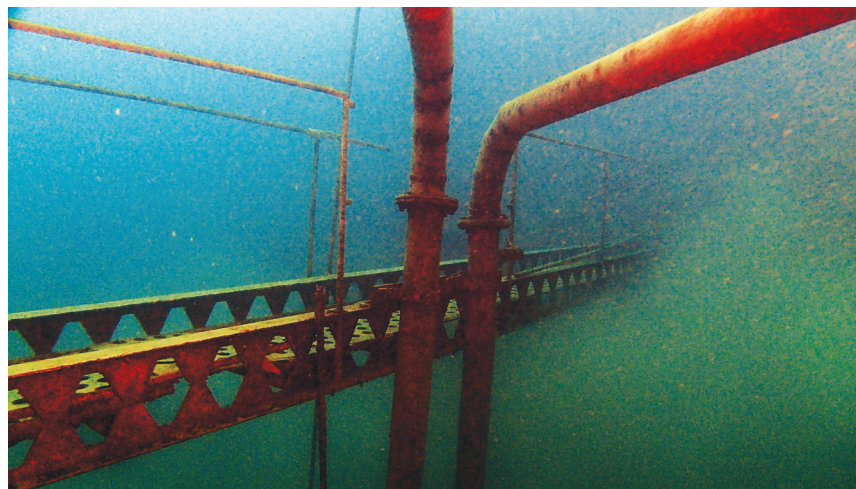
¹ Badaniami objęto obiekty zrealizowane w latach 1985–2020. Do 2019 roku przebadano ich łącznie ponad 609.

² Obecnie na bezpieczne przebywanie człowieka pod wodą w celach rekreacyjnych pozwalają rozwiązania techniczne rozwijane od ok. 80 lat, kiedy badacz kapitan Jacques-Yves Cousteau i inżynier Emille Gagnan wynaleźli sprawnie oraz bezpiecznie działający aparat oddechowy

³ Akronim słów Self-Contained Underwater Breathing Apparatus oznacza osobisty sprzęt służący do nurkowania, noszony przez nurka, podający powietrze pod ciśnieniem otoczenia w odpowiedniej chwili i ilości.

⁴ Powstające pod wodą instalacje mają różny poziom wypowiedzi artystycznej: od eksponatów stanowiących dzieło artystyczne do przykładów prostej ekspresji osób nieprzygotowanych.

⁵ Autor jest praktykującym architektem, pracownikiem naukowo-dydaktycznym Politechniki Śląskiej i instruktorem pletwonurkowania Confederation Mondiale des Activites Subaquatique.

Fot. 1. Mostek – podwodna przestrzeń zbudowana powstała w wyniku zalania budowli

ty. W ten sposób miejsce to stało się atrakcją dla pletwonurków. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku, pierwszych latach funkcjonowania obiektu, został tam zatopiony m.in. samochód BMW. Była to zemsta zakochanego mężczyzny na dziewczynie, która nie odwzajemniła miłości. Dowodem uczucia miał być podarowany samochód, ten jednak nie został przyjęty. Romantyczna historia jeszcze bardziej uatrakcyjniła to miejsce. Były to celowe działania, ale nie można ich zakwalifikować do kreacji przestrzeni architektonicznej. W akwenu oprócz zalanych dwóch koparek i innych urządzeń technicznych (łyżki koparki, rozdzielnia elektryczna, rury, przewody itp.) pod wodą znalazły się obiekty budowlane: bunkier strażalowego, magazyn, przepompownia, mostek (fot. 1.). Są to obiekty tworzące podwodną przestrzeń zbudowaną, która jednak powstała przypadkowo i nie jest świadomą kreacją.

W badanym akwenu odbywają się szkolenia pletwonurków. W celu zapewnienia bezpiecznych i wygodnych warunków do ich prowadzenia⁶ powstały podwieszane do pływających pomostów platformy na głębokości 5 m, które stanowią doskonały przykład budowania przestrzeni pod wodą. Zalany schron strażalowego został zmodyfikowany za pomocą znalezionej na dnie kraty w taki sposób, by stanowił platformę treningową na głębokości ok. 10 m. Obiekty te są trwałe, mają określoną funkcję oraz zaprojektowaną formę – stanowią architekturę. Inne obiekty wyznaczające przestrzeń zbudowaną na zasadzie definiowania miejsca, są to figurki i posągi, wrak roweru, a także samochodu. Celowym działaniem o charakterze twórczym, kreującym podwodną przestrzeń architektoniczną, jest zatopienie wraku starej barki, która jest co prawda maszyną, ale w jej wnętrzu znajdują się pomieszczenia posiadające trwałą obudowę ścianami z otworami okiennymi, drzwiami, stropem, podłogą.

Basen nurkowy (fot. 2.) znajdujący się w Parku wodnym Aquadrom w Rudzie Śląskiej o głębokości 6 m i średnicy ok. 6 m to jeden z pierwszych basenów w Polsce przeznaczonych do nurkowania, a także celowo zbudowana przestrzeń podwodna. Pomieszczenie jest cylindrem ograniczonym dnem, ścianami z oknami, a także przeziernym stropem tafli wody. Jest to wykreowana trwałą przestrzeń podwodna mająca zaprojektowaną formę oraz przeznaczenie.

Przemyślane ukształtowanie zbiornika służy odpowiedniemu, metodycznemu prowadzeniu ćwiczeń. Płaszczyzna zlokalizowana przy wejściu, na głębokości 1,2 m, stanowi miejsce służące adaptacji do wody i przygotowaniu do dalszych faz nurkowania. Część głęboka na poziomie 6 m jest otoczona ścia-

Fot. 2. Basen nurkowy Aquadrom – podwodna przestrzeń celowo zbudowana

nami, w których zamontowano na kilku poziomach okna do obserwacji na zewnątrz oraz do patrzenia na nurków przebywających w podwodnej przestrzeni.

Sprzęt powietrzny typu SCUBA nie tylko zwiększa wymiary zewnętrzne, ale również ogranicza ruchy. Z tego powodu budowanie trójwymiarowego obszaru basenu dla nurków wymagało przemyślenia odmiennego sposobu wykonywania czynności oraz specyficznych wymagań ergonomicznych związanych z koniecznością wyposażenia użytkownika w odpowiedni ekwipunek sporej wielkości.

Przemyślany, a także dostosowany do prostych ćwiczeń basen jest mały w porównaniu do akwenu otwartych. Wyłożone folią PVC powierzchnie dosyć szybko wydają się monotonne, a widoki z okienek przykuwają uwagę tylko na chwilę. Dlatego dla uatrakcyjnienia przestrzeni w basenie zatapiane są różne eksponaty służące dekoracji (np. choinka) lub wykorzystywane w treningu (np. lina). Elementy te stanowią akcenty i podziały w przestrzeni podwodnej.

Wyniki badań

Klasyfikacja pod względem genezy elementów podwodnej przestrzeni zbudowanej na Śląsku w akwenach bazy nurkowej Kopalnia i basenu w parku wodnym Aquadrom została przedstawiona w tabeli 1. W jej wierszach wykazano zbiory: dzieła artystyczne lub dekoracje, miejsca pamiątkowe, budowle (np. urządzenia treningowe), budynki. W kolumnach przyporządkowano sposób powstania: celowy lub przypadkowy.

W objętych tematem badań popularnych akwenach nurkowych podwodne obiekty architektoniczne powstały głównie przypadkowo, z wyjątkiem basenu w Aquadrom, który jest wynikiem celowej działalności. Elementami powstałymi w wyniku świadomej kreacji przestrzeni architektonicznej pod wodą są platformy treningowe. Istnieje wiele prób twórczej kreacji podwodnej przestrzeni zbudowanej o charakterze dekoracyjnym lub quasi-artystycznym. Działania te, polegające głównie na umieszczaniu prostych przedmiotów pod wodą, nie mają charakteru przemy-

Tabela 1. Geneza powstania zbiorów obiektów podwodnej przestrzeni zbudowanej w akwenach nurkowych województwa śląskiego

Zbiór obiektów	Geneza powstania	
	Celowo	Przypadkowo
Dzieła artystyczne lub dekoracje	Zatopione proste figurki, dekoracje tematyczne w basenie.	–
Miejsca pamiątkowe	–	–
Budowle w tym urządzenia treningowe	Platformy podwieszane, platforma na bunkrze strażalowego, zestaw poprzeczek, lina pionowa w basenie.	Mostek, rozdzielnia elektryczna.
Budynki	Basen 6 m w parku wodnym.	Magazyn, bunkier, pompownia.

⁶ Akwen w większości jest otoczony pionowymi ścianami schodzącymi do głębokości kilkunastu metrów, co uniemożliwia bezpieczne prowadzenie szkoleń.

ślanej wypowiedzi artystycznej jak w innych częściach świata. W badanych akwenach nie istnieją miejsca pamiątkowe takie jak np. w Zakrzówku (woj. małopolskie) lub Hermanicach (Czechy).

Wnioski

1. W województwie śląskim w istniejących akwenach jest miejsce na podjęcie prób tworzenia większej ilości podwodnych atrakcji będących celową i przemyślaną wypowiedzią twórczą.

2. Tworzenie podwodnej architektury innej aniżeli tylko budowle treningowe jest obszarem, który może stanowić cel świadomej kreacji podwodnej przestrzeni zbudowanej w śląskich akwenach otwartych.

3. W badanym obiekcie, w zbudowanej basenowej przestrzeni podwodnej, działania kreatywne są skupione na dekoracji.

Bibliografia:

- [1] Z. Bujniwicz, The Set of Contemporary Aquatic Architecture, [w:] 5th World Multidisciplinary Civil Engineering – Architecture – Urban Planning Symposium. WMCAUS 2020, Prague, Czech Republic Bristol: Institute of Physics, 2020, DOI 10.1088/1757-899X/960/3/032002.
- [2] L. Nyka, Architektura i woda – przekraczanie granic. Politechnika Gdańska, Gdańsk 2013.
- [3] Z. Bujniwicz, The creation and perception of underwater built environment or architecture, [w:] 3rd World Multidisciplinary Civil Engineering, Architecture, Urban Planning Symposium (WMCAUS 2018), 18–22 June 2018, Prague, Czech Republic [online]. DOI: 10.1088/1757-899X/471/7/072012.

[4] G. Nawrot, Intuitive Rationality, [w:] 10. Architektura w perspektywie 2018. Architecture in Perspective 10. Sbornik příspěvků z mezinárodní konference. Eds.: Martina Perinkova, Sandra Juttnerova, Lucie Váidecka. Vysoká škola báňská Technická univerzita Ostrava. Fakulta stavební, katedra architektury. Ostrava: VSB – Technická univerzita Ostrava, 2018, s. 17–18.

[5] Z. Bujniwicz, The discrepancy between the concepts and realised objects of underwater architecture, [w:] 9. Architektura w perspektywie 2017. Architecture in Perspective 9. Sbornik příspěvků z mezinárodní konference. Eds.: Martina Perinkova, Martin Nedved. Vysoká škola báňská Technická univerzita Ostrava. Fakulta stavební, katedra architektury. Ostrava: VSB – Technická univerzita Ostrava, 2017, s. 36–38.

[6] B. Majerska-Palubicka, J. Cibis, Microclimate in buildings and the quality of life in the context of architectural design, [w:] 3rd World Multidisciplinary Civil Engineering, Architecture, Urban Planning Symposium (WMCAUS 2018), 18–22 June 2018, Prague, Czech Republic [online]. DOI: 10.1088/1757-899X/471/9/092013.

[7] L. Groat, D. Wang, 2002, Architectural Research Methods, John Wiley & Sons. Inc.

[8] E. Niezabitowska, 2014, Metody i techniki badawcze w architekturze, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.

DOI: 10.5604/01.3001.0014.8824

PRAWIDŁOWY SPOŚÓB CYTOWANIA

Bujniwicz Zbyszko, 2021, Obszary kreacji architektury w przestrzeni podwodnej województwa śląskiego, „Builder” 6 (287). DOI: 10.5604/01.3001.0014.8824

Streszczenie: Podwodna przestrzeń zbudowana na wodach otwartych w województwie śląskim powstała głównie na skutek przypad-

ku. Celowa działalność człowieka jest zawężona do działań dekoracyjnych lub paraartystycznych. W akwenach otwartych jest miejsce do celowej kreacji architektonicznej przestrzeni zbudowanej. Przykładem celowego tworzenia przestrzeni podwodnej jest basen w parku wodnym. Obecnie mają tam miejsce kreacje o charakterze dekoracyjnym.

Słowa kluczowe: architektura podwodna, kreacja przestrzeni

Abstract: THE AREAS OF ARCHITECTURE CREATION IN THE UNDERWATER SPACE OF THE SILESIAN VOIVODESHIP. Underwater space built in open waters in the Silesian Voivodeship, was created mainly by chance, deliberate human activity is limited to decorative or artistic activities. In the open waters there is a place for the deliberate architectural creation of the built space. An example of deliberate creation of an underwater space is a swimming pool in a water park, now there are decorative creations.

Keywords: underwater architecture, space creation

REKLAMA

Czytaj na www.builderpolska.pl